RECITIND LITERATURA PENTRU COPII

Mariana ANDREI
Universitatea din Piteşti

Résumé:*La littérature pour les enfants ne représente pas la forme simplifiée de la littérature majeure, mais aussi la littérature dans son essence expressive, en n'étant considérée ni restrictive, ni limitée par rapport à la complexité ou la richesse de la littérature en général.*
Mots-clés: *expressivité, littérature pour enfants, littérature majeure*

Parte integrantă a literaturii (naţionale şi universale), literatura pentru copii se adresează nu numai copiilor, dar şi *oamenilor maturi şi instruiţi*, deoarece *copilăria nu dispare niciodată din noi, ea constituie izvorul permanent din care decurg toate meandrele vieţii noastre. O literatură exclusiv pentru adulţi e limitată, falsă şi specializată. Şi tot aşa numai pentru copii*.[1]

Luând atitudine împotriva manualelor pentru clasele a XII-a şi a XIII-a de la şcolile normale, coordonate de Ion Hobana şi Octavia Costea, Nicolae Manolescu este de părere că *principalele opere exclusiv pentru copii (dar nu şi altele!) s-ar putea cuprinde într-un manual*, pentru că nu sunt multe, *dar şi mai bine ar fi dacă obiectul ca atare de studiu ar fi resorbit în studiul literaturii române şi străine, fiindcă, şi în cazul literaturii zise pentru copii, tot valoarea artistică şi universală contează. Separarea ei de capodoperele literaturii pentru toate vârstele e fără sens şi întreţine, cum s-a văzut, confuzia*.[2]

Tot despre o confuzie legată de literatura pentru copii şi de obiectul ei de studiu, aminteşte şi Hristu Cândroveanu.[3]

Respingând ideea, că, dacă recunoaştem existenţa unei literaturi pentru copii, trebuie să admitem şi existenţa unor *literaturi* ale altor vârste, H. Cândroveanu înlătură amintita confuzie, făcând deosebirea (!) între literatura ***pentru*** copii şi literatura ***despre*** copii.

Astfel aflăm că literatura ***pentru*** copii *este, în fapt, literatură pur şi simplu, literatură pentru toată lumea, literatură frumoasă*, în timp ce literatura ***despre*** copii *fiind inspirată din universul acestor vârste, ori străbătut de, stăpânită de acel climat infantil-juvenil, în care sentimentele etice sunt atât de la ele acasă, – la vârstele fragede propensiunea etică fiind structurală* este *o literatură formativă, care construieşte în plan moral şi estetic*.

Ca exemplu, *ca să nu pară că fac afirmaţii gratuite,* ne atenţionează H. Cândroveanu, dă *Amintiri din copilărie* de I. Creangă, care *este, cel puţin aparent, o ... lucrare pentru copii. (În realitate ea fiind literatură, mare literatură* ***despre*** *şi nu* ***pentru*** *copii. Sau, este şi pentru ei, în grade diferite în funcţie de anii lor)*.

Fără a ne dori să intrăm în polemică cu autorul citat, considerăm că nu deosebirea (!) dintre cele două prepoziţii rezolvă obiectul de studiu al aşa-numitei Literaturi pentru copii. Fie că este literatură pentru/despre copii, ea este în primul rând literatură, şi în al doilea rând ea se adresează copiilor.

Nu mai este pentru nimeni un secret că *Amintiri din copilărie* povesteşte *copilăria copilului universal* (G. Călinescu), că Nică având şi rolul de povestitor, a devenit un personaj care înfăţişează tipul copilului de oriunde şi de oricând, că întâmplările prin care trece acesta, simple pozne ale copilăriei, ilustrează, de fapt, un proces de cunoaştere şi de formare, că scrierea lui I. Creangă este un *Bildungsroman*.

BDD-A5405 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:56 UTC)

Cu toate acestea, *Amintirile* sunt citite în egală măsură şi de copii, dar şi de oameni mari, de cei care, neavând amintiri, trăiesc prezentul cu intensitate maximă, dar şi de cei care se întorc la copilărie cu nostalgie, înţelegând ireversibilitatea timpului.

Literatura pentru copii înseamnă, arată H. Cândroveanu, *univers infantil*, cuprinzând *creaţiile artistice inspirate de lumea copiilor, literatura frumoasă ... ce înfăţişează sufletul copilului, miracolul vârstei*.

Dar oare, proza de aventură, cu personaje din lumea oamenilor mari, să nu fie inclusă în aşa-numita literatură pentru copii, numai pentru că nu înfăţişează *miracolul vârstei*?

Şi tot autorul citat disociază literatura pentru copii *ce exprimă universul infantil,* de *<literatura> cu virtuţi (sau măcar cu intenţii) educative declarate*, pe care o consideră *o prelungire în plan spiritual a lumii jucăriilor*, având în vedere *cartea cu imagini multe şi colorate, benzile desenate, plachetele cu text puţin <ecrites à leur intention>*.

Suntem de acord că ultimele nu au cum să intre în sfera literaturii pentru copii, în primul rând, pentru că nu sunt considerate ***literatură*** şi în al doilea rând, pentru că literatura nu se subordonează educaţiei, educaţia reprezentând una dintre sarcinile literaturii.

Literatura pentru copii nu acoperă sfera educativului, arată Nicolae Manolescu, precizând în continuare: *Ceea ce face caracterul specific al literaturii pentru copii, nu trebuie identificat cu caracterul educativ al foarte multor texte literare (ori care poate fi speculat în multe texte)*.

Nicolae Manolescu, în articolul citat anterior, arată că literatura pentru copii, adresându-se *cu adevărat şi aproape exclusiv copiilor sau adolescenţilor*, ar trebui să cuprindă *folclorul jocurilor copilăreşti, proza de aventură, versurile pentru cei mici, menite recitării etc*.

Dacă aşa stau lucrurile, ne întrebăm, cum pot lipsi dintr-o carte adresată copiilor, basmele, chiar dacă acestea, este lucru cunoscut, nu au fost destinate numai copiilor, ele adresându-se deopotrivă şi adulţilor.

Copilul care ascultă cu nesaţ povestea se poate identifica pe plan imaginar eroului basmului; el rămâne în universul lui infantil şi, în acelaşi timp, se vede, în lumina basmului, crescut brusc şi învingător. Mic şi neajutorat, dar visând să ajungă repede mare şi voinic, el <înţelege> şi învaţă pe nesimţite, prin desfăşurarea peripeţiilor basmului, că va trebui să treacă el însuşi prin încercări care să-i verifice înţelepciunea, curajul, îndrăzneala, puterea de a păstra o taină, de a-şi impune legi de conduită, de a asculta poruncile celor mai mari, de a nu se lua după aparenţe şi a nu se lăsa amăgit ş.a.m.d.[4]

Copilul de vârstă preşcolară sau şcolară mică se simte atras spontan de extraordinarul situaţiilor şi al personajelor, îşi manifestă gustul pentru *contraste antitetice* sau pentru *gândirea prin perechi de opoziţii*.[5]

După ce copilul află de fata babei şi fata moşneagului, un model al acestei perechi, (bun – rău, sărac – bogat, oropsit – răsfăţat), i se poate dezvălui, treptat, şi legea aparenţelor înşelătoare, pe care trebuie să le ia în seamă: lădiţa cea mai sărăcăcioasă la aspect ascunde pietre preţioase, în timp ce cea mai strălucitoare – şerpi.

Urmărind încântat un basm, copilul face un efort de atenţie şi de structurare, iar *bucuria copiilor rezultă şi din gimnastica intelectuală care li se cere pentru a urmări, fără să sară ceva, o înlănţuire de peripeţii. Această înlănţuire nu este atât de grea încât să nu mai fie amuzantă, dar nici atât de uşoară încât să lase mintea neocupată*.[6]

BDD-A5405 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:56 UTC)

Arătând că respectivele manuale mai conţin şi o literatură *care n-are deloc în vedere pe copii şi nici chiar pe adolescenţi, chiar dacă aceştia din urmă o citesc la şcoală*, Nicolae Manolescu este de părere că din manualul de clasa a XII-a, următoarele teme nu aparţin literaturii pentru copii: *basmele, snoava lui Dulfu, proverbele, legendele, cele mai multe naraţiuni şi descrieri (din Cartea Oltului, bunăoară!) şi poezii (altele îi privesc pe adolescenţi)*, iar din cel de a XIII-a, *mai nimic din poezie, fabule, legende şi din proză sau teatru (de ce au fost incluse Mihnea Vodă cel Rău de Odobescu ori Sânziana şi Pepelea de Alecsandri, numai Dumnezeu şi autorii ştiu)*.

Neincluzând în Literatura pentru copii temele menţionate mai sus, Nicolae Manolescu nu acceptă în totalitate aria tematică prevăzută în programa Ministerului Educaţiei şi Cercetării pentru susţinerea examenului de obţinere a gradului didactic II. Noi credem însă că temele în discuţie pot fi incluse în Literatura pentru copii, dovadă şi faptul că, manualele din clasele a III-a şi a IV-a cuprind fabule, proverbe, basme şi legende, că majoritatea au o valoare explicită sau una didactică moralizatoare, contribuind la formarea trăsăturilor pozitive de caracter.

La dramaturgia actuală pentru copii în aceeaşi programă sunt indicate piesele *Pui de om, Călina, Făt-Frumos* de Victor Eftimiu*, Făt-Frumos şi călare şi pe jos* de Marin Sorescu*,* precum şi *O fetiţă caută un cântec, Băiatul din banca a II-a, Cine se teme de crocodil, Şoricelul şi Păpuşa, Afară e vopsit gardul, înăuntru-i Leopardul* de Alecu Popovici, creaţii care nemaifiind editate de mai bine de cinci ani, nu sunt de găsit în biblioteci şi deci inaccesibile studiului.

Consultând manualele pentru clasele a III-a şi a IV-a, precum şi diferite manuale opţionale, am constatat că în cuprinsul lor se găsesc, în general, adaptări după M. Sadoveanu, M. Preda, L. Blaga, J. Bart, H. Cr. Andersen şi alţii[7], adaptări dramatizate după *Amintiri din copilărie* de I. Creangă (dramatizare de Constantin Şt. Fierăscu)[8], sau după Anton Pann, T. Arghezi, Alecu Russo, Al. Vlahuţă, fragmente din *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe, sau din *Ştrengarul* de Selma Lagerlöff[9].

Din cele arătate mai sus, putem reţine, printre altele că literatura pentru copii nu reprezintă forma simplificată a literaturii ***majore***, ci literatura în însăşi esenţa ei expresivă, nefiind considerată nici restrictivă şi nici limitată în raport cu complexitatea sau bogăţia literaturii ***în general***.

Lectura copiilor trebuie atent supravegheată din punct de vedere al accesibilităţii textelor pentru categoriile de vârstă. De acest principiu trebuie să ţină seama educatoarea sau învăţătorul, care printr-o selecţie adecvată şi motivată, conduce curiozitatea şi spiritul de cercetare ale copilului spre texte cu caracter informativ (cognitiv), formativ, spre valorificarea virtuţilor estetice ale limbajului, spre expresivitate.

Este ştiut faptul că numai prin lectura unor texte literare, copiii îşi îmbogăţesc şi nuanţează vocabularul, învaţă să folosească limbajul, contribuind la realizarea unei exprimări corecte şi expresive.

Note

[1] G. Călinescu, *Cronicile optimistului*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964, p. 274.

[2] Nicolae Manolescu, *România literară*, anul XXX, nr. 25, din 25 iunie – 1 iulie 1977, p.1

[3] Hristu Cândroveanu, *Literatura pentru copii*, Bucureşti, Editura Albatros, p. 7 – 26. Cartea conţine o introducere intitulată: Preliminarii. Literatura pentru copii? (Definirea

BDD-A5405 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:56 UTC)

conceptului) şi trei părţi cu articole despre autori care scriu despre şi pentru copii şi tineret, grupate astfel: *Bătrânii* clasici şi alţi scriitori, PROFESIONIŞTII, SCRIITORI DE AZI, AUTORI ŞI DE LITERATURĂ PENTRU COPII (Grafia inegală a titlurilor aparţine autorului). În final, o ADDEANDA include şi alte nume de *scriitori ai genului* care *întregesc prin cărţile lor, imaginea globală a literaturii române pentru copii*. Volumul nu cuprinde teatrul pentru copii *neglijat ca împlinire artistică* în viziunea autorului.

[4] Bianca Bratu, *Preşcolarul şi literatura (Studii şi antologie*), Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1977, p. 29.

[5] H. Wallon*, Les origines de la pensée chez l'enfant*, Paris, P.U.F., 1945.

[6] Sarah Cone Bryant, *Comment raconter les histoires aux enfants*, Paris, Fernand Nathan, 1944 şi 1950

[7] Maria Bizdună, Mihaela Dumitrache-Lupescu, Ana-Maria Grigoraş, *Limba şi literatura română*, manual pentru clasa a III-a, Bucureşti, Editura Petrion, 2002, manual aprobat de M. E. C.

[8] Elena Nica, Dora Băiaşu, Carmen Vlăsceanu, *Literatura pentru copii*, clasa a III-a, manual opţional, Piteşti, Editura Carminis, 2003, p. 99.

[9] Marcela Peneş, Vasile Molan, *Limba română*, Manual pentru clasa a IV-a, Bucureşti, Editura Aramis, 1998.

BDD-A5405 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:56 UTC)